
РОЗДІЛ І. ТЕОРІЯ ТА ІСТОРІЯ ДЕРЖАВИ І ПРАВА; ІСТОРІЯ ПОЛІТИЧНИХ І ПРАВОВИХ ВЧЕНЬ

УДК 340.12:342.7

DOI <https://doi.org/10.24144/2788-6018.2025.06.1.1>

ОЗНАКИ ПРАВОВОГО СТАТУСУ ДИТИНИ, ЯКА ПОСТРАЖДАЛА ВНАСЛІДОК ВОЄННИХ ДІЙ ТА ЗБРОЙНИХ КОНФЛІКТІВ

Балтакса І.В.,

*аспірант кафедри теорії держави та права**Навчально-наукового інституту права**та інноваційної освіти**Дніпровського державного університету внутрішніх справ*

ORCID: 0000-0001-7252-6835

Балтакса І.В. Ознаки правового статусу дитини, яка постраждала внаслідок воєнних дій та збройних конфліктів.

У статті визначено та охарактеризовано ознаки правового статусу дитини, яка постраждала внаслідок воєнних дій та збройних конфліктів.

Зазначено, що правовий статус дитини, яка постраждала внаслідок воєнних дій та збройних конфліктів як цілісна конструкція майже не отримала теоретичного обґрунтування. Відсутні комплексні наукові дослідження, які б пропонували визначення поняття та ознаки правового статусу дитини, яка постраждала внаслідок воєнних дій та збройних конфліктів.

Визначено наступні ознаки правового статусу дитини, яка постраждала внаслідок воєнних дій та збройних конфліктів: 1) загальні: правова визначеність; соціальна обумовленість; комплексність та системність; поєднання стабільності і динамізму; структурованість; гарантованість; похідний характер від правового статусу людини і громадянина. 2) спеціальні: має спеціальний, пільговий характер за своїм змістом; є реальним; забезпечений міжгалузевим правовим регулюванням; є винятковим, обумовленим особливими обставинами – воєнним діями та збройним конфліктом, які зумовлюють уразливість дитини; має контекстуальний характер – його зміст і сутність визначає саме національний контекст; його застосування має часові межі; виступає позасудовим засобом захисту прав і свобод дитини; посилений спеціальними гарантіями; обумовлений міжнародно-правовими стандартами захисту прав дитини.

Доведено, що правовий статус дитини, яка постраждала внаслідок воєнних дій та збройних конфліктів був сформований як засіб комплексного відновлення та забезпечення прав і свобод постраждалих дітей. При цьому, він видається декларативним і в деяких аспектах не дієвим з огляду на його недостатню спроможність збалансувати становище дитини.

За умови реального наповнення правового статусу дитини, яка постраждала внаслідок воєнних дій та збройних конфліктів конкретними гарантіями та ефективними процедурами їх реалізації можна забезпечити його практичну значущість. Досліджуваний правовий статус має стати інструментом реального відновлення порушених прав дитини, а також розвантажити судову систему в умовах воєнного стану.

Ключові слова: правовий статус, дитина, права і свободи дитини, воєнні дії та збройний конфлікт, загальні ознаки, спеціальні ознаки, компенсація, пільги, відновлення, гарантування.

Baltaksa I.V. Signs of the legal status of a child who has suffered as a result of war and armed conflict.

The article defines and characterizes the signs of the legal status of a child who has suffered as a result of war and armed conflicts.

It is noted that the legal status of a child who has suffered as a result of war and armed conflicts as a holistic construct has almost not received theoretical justification. There are no comprehensive

scientific studies that would propose a definition of the concept and signs of the legal status of a child who has suffered as a result of war and armed conflicts.

The following signs of the legal status of a child who has suffered as a result of war and armed conflicts have been identified: 1) general: legal certainty; social conditionality; complexity and systematicity; combination of stability and dynamism; structure; guarantee; derivative nature from the legal status of a person and citizen. 2) special: has a special, preferential nature in its essence and content; character; is real; is provided for by cross-sectoral legal regulation; is exceptional, conditioned by special circumstances – military actions and armed conflict, which cause the child's vulnerability; has a contextual nature – its content and essence are determined by the national context; its application has time limits; acts as an extrajudicial means of protecting the rights and freedoms of the child; reinforced by special guarantees; conditioned by international legal standards for the protection of the rights of the child.

It has been proven that the legal status of a child who suffered as a result of military actions and armed conflicts was designed as a means of comprehensive restoration and ensuring the rights and freedoms of affected children. At the same time, it appears to be declarative and in some aspects ineffective due to its insufficient ability to balance the child's situation.

Provided that the legal status of a child who has suffered as a result of hostilities and armed conflicts is actually filled with specific guarantees and effective procedures for their implementation, its practical significance can be ensured. The legal status under study should become an instrument for the real restoration of the violated rights of the child, as well as relieve the judicial system in conditions of martial law.

Key words: legal status, child, rights and freedoms of the child, hostilities and armed conflict, general characteristics, special characteristics, compensation, benefits, restoration, guarantees.

Постановка проблеми. Воєнна агресія РФ проти України спричинила безпрецедентне порушення прав і свобод тисяч українських дітей, які зазнали фізичної і психологічної шкоди. Необхідність комплексного вирішення проблем захисту дитини в умовах війни обумовили конструювання в чинному законодавстві правового статусу дитини, яка постраждала внаслідок воєнних дій та збройних конфліктів. Але в сучасній правовій науці досі не здійснено його цілісного теоретичного обґрунтування, що ускладнює його подальше удосконалення та гармонізацію.

Обґрунтування ознак правового статусу дитини, яка постраждала внаслідок воєнних дій та збройних конфліктів є обов'язковою складовою формування цілісної теоретичної конструкції вказаного статусу. Саме з'ясування та розкриття ознак правового статусу дитини, яка постраждала внаслідок воєнних дій та збройних конфліктів дозволить більш поглиблено зрозуміти його природу, особливості та недоліки, що потребують вирішення.

Мета дослідження – визначити й обґрунтувати ознаки правового статусу дитини, яка постраждала внаслідок воєнних дій та збройних конфліктів.

Стан опрацювання проблематики. Окремі аспекти забезпечення прав та інтересів дитини в умовах збройного конфлікту та воєнного стану вивчали: Л. Амелічева, Ю. Белуга, І. Березівська, Б. Василюк, І. Грицай, О. Кривов'яз, О. Кхасварі, О. Лапка, І. Малишко, А. Мусієнко, Л. Наливайко, Ц. Оганісян, Н. Омпульська, Ю. Пивовар, Н. Степаненко, Г. Сіромська, В. Тарнавська, А. Хоменко, В. Шатіло, І. Щebet та ін. При цьому, у вітчизняній правовій науці досі не обґрунтована цілісна теорія правового статусу дитини, яка постраждала внаслідок воєнних дій та збройних конфліктів. Відсутні концептуальні дослідження, присвячені ознакам та змістовним особливостям такого правового статусу. Все це обумовлює актуальність наукового пошуку у цій сфері.

Виклад основного матеріалу. Аналіз правничої літератури дозволяє зробити висновок, що правовий статус дитини, яка постраждала внаслідок воєнних дій та збройних конфліктів як цілісна конструкція майже не отримав теоретичного обґрунтування. Відсутні комплексні наукові дослідження, які б пропонували визначення поняття та ознаки правового статусу дитини, яка постраждала внаслідок воєнних дій та збройних конфліктів.

Для того, щоб розкрити зміст правового статусу дитини, яка постраждала внаслідок воєнних дій та збройних конфліктів слід приділити увагу саме його основним загальним та особливим характеристикам властивостям (ознакам).

Правовий статус дитини характеризують такі загальні ознаки, як: правова визначеність, соціальна обумовленість, комплексність та системність, поєднання стабільності і динамізму, структурованість, гарантованість та похідний характер від правового статусу людини і громадянина. Вказані загальні ознаки притаманні і правовому статусу дитини, яка постраждала внаслідок воєнних дій та збройних конфліктів.

Безумовно, змістовно розкривають сутність правового статусу дитини, яка постраждала внаслідок воєнних дій та збройних конфліктів спеціальні ознаки.

Правовий статус дитини, яка постраждала внаслідок воєнних дій та збройних конфліктів **є спеціальним** за своєю сутністю та змістом.

Спеціальний статус відображає особливості правового становища певних суб'єктів, або їх категорій. Він базується на загальному, хоча детальніше характеризує доповнюючі права, обов'язки та пільги передбачені для певної категорії суб'єктів [1, с. 97]. Спеціальний статус – це статус особи як представника тієї чи іншої соціальної групи, відокремленої за певним юридико-значущим началом, який наділений відповідно до законів та інших нормативно-правових актів спеціальними, додатковими правами і обов'язками, обумовлений особливостями становища особи [2]. Дитина є носієм загального правового статусу. Однак якщо внаслідок воєнних дій та збройних конфліктів дитина отримала фізичні чи психологічні травми – її правове і фактичне становище негативно трансформується, тому вона отримує право на спеціальний правовий статус.

Ю. Белуга зазначає, що статус дитини, яка постраждала внаслідок воєнних дій та збройних конфліктів, надає додаткові можливості у реалізації прав дитини, особливо у період воєнного стану. Цей статус потрібен для того, щоб дитина мала можливість бути ще більш соціально захищеною, він надає можливість реалізації ряду додаткових гарантій, які стосуються прав дітей [3, с. 110]. Однак така теза потребує переосмислення. Дитини, яка постраждала внаслідок воєнних дій та збройних конфліктів знаходиться у більш вразливому становищі, її права та свободи порушені, а гарантії її правового захисту не досягли своєї мети. Враховуючи ці обставини, суспільство і держава мають вжити заходів щодо вирівнювання, збалансування фактичного становища постраждалої дитини, зокрема через додаткові правові та соціальні механізми. Правовий статус дитини, яка постраждала внаслідок воєнних дій та збройних конфліктів має компенсаційний, пільговий відновлювальний характер.

Спеціальний статус не просто фіксує специфічне вразливе становище дитини, а передбачає додатковий обсяг прав, свобод та гарантій для його вирівнювання. Поєднання загального та спеціального правового статусу для дитини, яка постраждала внаслідок воєнних дій та збройних конфліктів дозволяє зберегти універсальні права дитини та доповнити їх новими гарантіями та пільгами.

Спеціальний характер правового статусу дитини, яка постраждала внаслідок воєнних дій та збройних конфліктів підкреслює і спосіб його надання.

Окремі правові статуси суб'єкт права може і не використовувати, проте в простір його правового положення вони входять як потенційні, на рівні з тими правовими статусами, які активно ним реалізуються [4, с. 12]. Перебування дитини у межах збройного конфлікту не викликає автоматичного надання їй правового статусу дитини, яка постраждала внаслідок воєнних дій та збройних конфліктів. Для його отримання необхідне, перш за все, особисте волевиявлення заявника або його законного представника, а також підтверджені наслідки завданої дитині шкоди. Проте, ця проблематика залишається відкритою для осмислення. З одного боку дитина може не отримати наявних ушкоджень, але досвід життя в умовах війни залишає на дитині глибокий і довготривалий слід.

Отже, наступною характерною ознакою правового статусу дитини, яка постраждала внаслідок воєнних дій та збройних конфліктів, яка випливає з попередньої є його **пільговий характер**.

Пільговий правовий статус передбачає наявність у його змісті засобів полегшення становища суб'єкта, якому він належить. Пільга – це передбачена у законодавстві можливість полегшення становища суб'єкта права через надання йому будь-яких переваг або часткового звільнення від виконання встановлених правил і обов'язків [5, с. 259]. Інститут пільг призначений для полегшення соціального становища суб'єктів права і створення сприятливих умов для задоволення їх потреб і реалізації законних інтересів. Держава сприяє формуванню оптимальних умов для повноцінної життєдіяльності окремих категорій громадян. Шляхом закріплення у законодавстві пільг, особі надаються додаткові законодавчо передбачені можливості діяти певним чином, звільненні від виконання обов'язків, наданні додаткових особливих прав (переваг), компенсацію за державний рахунок витрат та інших суміжних дій [6, с. 194]. Правовий статус дитини, яка постраждала внаслідок воєнних дій та збройних конфліктів передбачає пільговий доступ до окремих соціальних, медичних, реабілітаційних, правових, освітніх, психологічних послуг тощо.

При цьому, слід відзначити що обмежений підхід до визначення пакету пільг та гарантій, що надається дитині, яка постраждала внаслідок воєнних дій та збройних конфліктів робить його фактично декларативним, номінальним. У практичному вимірі, передбачені вказаним правовим статусом пільги не спроможні задовольнити реальні потреби дитини. Крім того, не забезпечена достатня фінансова та інституційна основа для реалізації навіть нормативно передбачених пільг.

У зв'язку з цим, виникає питання про **реальність** правового статусу дитини, яка постраждала внаслідок воєнних дій та збройних конфліктів.

Правовий статус особистості може бути реальним і фіктивним (певною мірою). Реальність і фіктивність правового статусу визначається насамперед реальністю й фіктивністю прав і свобод, закріплених за особистістю. Реальність прав і свобод пов'язана з дієвістю їх гарантій. Правовий статус особистості є динамічним, рухливим. Обсяг прав, свобод і обов'язків особистості змінюється залежно від рівня розвитку (наприклад, економічного) суспільства. Крім того, він може змінюватися залежно від змін у життєдіяльності людей. Приміром, змінюється діапазон можливої поведінки особистості [7, с. 20]. Якщо права та свободи дитини, яка постраждала внаслідок воєнних дій та збройних конфліктів мали б лише формальне закріплення і не були підкріплені дієвими механізмами реалізації й гарантіями захисту, то досліджуваний правовий статус мав би фіктивний характер. Це не відповідає дійсності, оскільки гарантії такого правового статусу є недостатніми, але не фіктивними.

Правовий статус дитини, яка постраждала внаслідок воєнних дій та збройних конфліктів передбачає не тільки юридичне проголошення додаткових прав та гарантій, а й передбачає створення умов для їх фактичного здійснення, забезпечення ефективного захисту вже порушених прав дитини. Правовий статус дитини, яка постраждала внаслідок воєнних дій та збройних конфліктів наповнений реальним змістом, однак передбачені засоби захисту є відносно ефективними. При цьому, слід відзначити, що існують передумови розширення гарантій і пільг для дитини, яка постраждала внаслідок воєнних дій та збройних конфліктів засобами міжнародного механізму компенсації збитків, завданих агресією Російською Федерацією проти України.

Правовий статус зазвичай застосовують із прив'язкою до певної галузі права, норми якої його визначають. Це зумовлено тим, що правовий статус відображає становище суб'єкта у певній системі суспільних відносин, які регулює конкретна галузь.

Правовий статус дитини, яка постраждала внаслідок воєнних дій та збройних конфліктів визначається переважно нормами адміністративного права та права соціального забезпечення. Однак він не є адміністративно-правовим в чистому вигляді.

І. Голосніченко зазначає, що зміст адміністративно-правового статусу особи становить комплекс її прав і обов'язків, закріплених нормами адміністративного права, реалізація яких забезпечується певними гарантіями [8, с. 198]. О. Гумін, Є. Пряхін під адміністративно-правовим статусом особи пропонують розуміти комплекс прав і обов'язків, передбачених нормами адміністративного права. До елементів цього статусу слід віднести правосуб'єктність, права, обов'язки та юридичну відповідальність. Не всі права, закріплені в законодавстві, характеризують адміністративно-правовий статус. До них відносяться лише ті, що передбачені нормами адміністративного права та реалізуються у взаємовідносинах з органами публічної влади, оскільки адміністративно-правові відносини існують тільки там, де один із суб'єктів є суб'єктом владних повноважень [9, с. 35]. Вказане не у повній мірі характеризує правовий статус дитини, яка постраждала внаслідок воєнних дій та збройних конфліктів.

Правовий статус цієї категорії дітей характеризується **міжгалузевим регулюванням** – норми конституційного, ювенального, кримінального, цивільного, сімейного, адміністративного, права соціального забезпечення та міжнародного гуманітарного права формують його єдину правову основу. Крім того, в його основі міжнародні стандарти захисту прав людини загалом і прав дитини зокрема, що визначені положеннями Загальної декларації прав людини від 1948 р., Міжнародного пакту про громадянські та політичні права від 1966 р., Міжнародного пакту про економічні, соціальні та культурні права від 1966 р., Європейської конвенції про захист прав людини і основоположних свобод від 1950 р., Конвенції ООН про права дитини від 1989 р. та ін.

Правовий статус дитини, яка постраждала внаслідок воєнних дій та збройних конфліктів **обумовлений особливими обставинами**. Події в Україні викривають грубе й цинічне порушення Російською Федерацією прав і свобод українських дітей унаслідок військової (збройної) агресії проти України, яка є стороною основних міжнародних правових документів у галузі прав людини. Забезпечення конституційних прав і свобод постраждалих дітей та гарантії їх соціального захисту зумовлені одержанням відповідного правового статусу [10, с. 120]. Особливістю правового статусу дитини, яка постраждала внаслідок воєнних дій та збройних конфліктів є те, що він виник і застосовувався в умовах дії особливих правових режимів, що запроваджувались для відсічі воєнної агресії – Антитерористичної операції на сході України (з 14 квітня 2014 р. до 30 квітня 2018 р.), Операції Об'єднаних сил (30 квітня 2018 р. до 24 лютого 2022 р.), воєнного стану у зв'язку з повномасштабним вторгненням РФ (з 24 лютого 2022 р. по т.ч.)

Відповідно до ст. 1 Закону України «Про оборону України» від 06.12.1991 р., воєнні дії – це організоване застосування сил оборони та сил безпеки для виконання завдань з оборони України [11]. Поняття «збройний конфлікт» взагалі не визначено цим законом, хоча воно використовується поряд з поняттям «збройна агресія», що підкреслює їх змістовну відмінність. Відповідно до

ст. 1 Закону України «Про національну безпеку України» від 21.06.2018 р., збройний конфлікт – це збройне зіткнення між державами (міжнародний збройний конфлікт, збройний конфлікт на державному кордоні) або між ворогуючими сторонами в межах території однієї держави, як правило, за підтримки ззовні (внутрішній збройний конфлікт) [12]. При цьому, Указом Президента України «Про введення воєнного стану в Україні» від 24 лютого 2022 р. № 64/2022, воєнний стан введено у зв'язку з військовою агресією Російської Федерації проти України.

Законом України «Про засади державної політики національної пам'яті Українського народу» від 21.08.2025 р. вперше введено поняття «Війна за Незалежність України», яка спровокована збройною агресією Російської Федерації проти України [13]. Враховуючи відсутність в законодавстві єдиного визначення, яким слід позначати російську гібридну інтервенцію до України, складно віднайти найбільш коректне формулювання для назви правового статусу сучасних дітей війни.

В січні 2025 року набрав чинності Закон України «Про соціальний захист та підтримку дітей, які постраждали внаслідок збройної агресії Російської Федерації проти України, та внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо впорядкування надання соціальних послуг та виплат» від 08.10.2024 р., в якому визначено абсолютно нову назву для такої категорії дітей – дитина, яка постраждала внаслідок збройної агресії Російської Федерації проти України. Однак, в тексті Закону не наведено жодної норми, що узгоджувала б вказану категорію дітей, з тими хто отримує статус дитини, яка постраждала внаслідок воєнних дій та збройних конфліктів відповідно до ст. 30-1 Закону України «Про охорону дитинства» від 26 квітня 2001 р.

На нашу думку, в назві правового статусу доцільніше було б використовувати більш комплексне формулювання «воєнний конфлікт», що відповідно до Закону України «Про національну безпеку України» від 21.06.2018 р., означає форму розв'язання міждержавних або внутрішньодержавних суперечностей із двостороннім застосуванням воєнної сили, де основними видами воєнного конфлікту є війна та збройний конфлікт [12]. Застосування поняття «воєнний конфлікт» дозволяє уникнути суперечності між національною і міжнародною термінологією, а також забезпечує більш універсальне визначення для формулювання назви досліджуваного правового статусу дітей.

Повне завершення воєнних дій та збройного конфлікту означатиме припинення виникнення фактичних підстав для подальшого надання відповідного статусу, оскільки він є винятковим і прив'язаним до специфічних обставин, що зумовлюють уразливість дитини. Але це не впливатиме на його збереження за тими неповнолітніми, які його вже отримали.

Це дозволяє дійти висновку, що правовий статусу дитини, яка постраждала внаслідок воєнних дій та збройних конфліктів не є тимчасовим, але його застосування має часові межі. Отже, це вказує на **контекстуальний характер** правового статусу дитини, яка постраждала внаслідок воєнних дій та збройних конфліктів.

Спеціальний за своїм видом правовий статус дитини, яка постраждала внаслідок воєнних дій та збройних конфліктів виступає **позасудовим засобом захисту прав дитини**.

Безумовно, судовий захист прав і свобод дітей, які постраждали внаслідок воєнних дій та збройних конфліктів залишається найефективнішим і найдієвішим, таким що найбільш детально враховує індивідуальні обставини та приводить до ухвалення обґрунтованого рішення відповідно до найкращих інтересів дитини. Саме судовий захист забезпечує індивідуалізований підхід до кожної конкретної ситуації, дозволяє застосовувати як національні, так і міжнародні стандарти захисту прав дитини.

Але, коли порушення прав дітей в умовах воєнного конфлікту набувають масового і систематичного характеру, позасудові адміністративні засоби захисту їх прав видаються більш доступними, оперативними та оптимальними, порівняно з судовими. Вони дозволяють охопити ширше коло постраждалих дітей, є безбар'єрними і менш формалізованими, а також вимагають менше часу і ресурсів, оскільки не потребують складного доказування. Адміністративна процедура або послуга може бути організованою більш інклюзивно і дружньо для вразливих категорій дітей, які постраждали внаслідок воєнних дій та збройних конфліктів.

Надання статусу дитини, яка постраждала внаслідок воєнних дій та збройних конфліктів здійснюється у форматі адміністративної послуги відповідно до Закону України «Про адміністративні послуги» від 06.09.2012 р.; Порядку надання статусу дитини, яка постраждала внаслідок воєнних дій та збройних конфліктів, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 05.04.2017 р. № 268; Постанови Кабінету Міністрів України від 24.10.2008 р. № 866 «Питання діяльності органів опіки та піклування, пов'язаної із захистом прав дитини»; Типової інформаційної картки адміністративної послуги «Надання статусу дитини, яка постраждала внаслідок воєнних дій та збройних конфліктів», затвердженої Наказом Міністерства соціальної політики України від 30.10.2023 р. № 413-Н.

Правовий статус дитини, яка постраждала внаслідок воєнних дій та збройних конфліктів був сконструйований як засіб комплексного відновлення та забезпечення прав і свобод постраждалих

дітей. При цьому, він видається декларативним і в деяких аспектах не дієвим з огляду на його недостатню спроможність збалансувати становище дитини.

Посилення механізму державних гарантій реалізації прав людини й механізми їх охорони та захисту повинні виступати елементами правового статусу. У такий спосіб усувається проблема декларативності, й водночас недовіри, неефективності правової політики держави у сфері прав людини [14, с. 30]. За умови реального наповнення правового статусу дитини, яка постраждала внаслідок воєнних дій та збройних конфліктів конкретними гарантіями та ефективними процедурами їх реалізації можна забезпечити його практичну значущість. Досліджуваний правовий статус має стати інструментом реального відновлення порушених прав дитини, а також розвантажити судову систему в умовах воєнного стану.

Правовий статус дитини, яка постраждала внаслідок воєнних дій та збройних конфліктів характеризує те, що він **посилений спеціальними гарантіями**. Держава взяла на себе обов'язок забезпечити додаткові соціальні, правові, медичні, освітні, психологічні та інші гарантії для відновлення нормального розвитку дитини, яка постраждала внаслідок війни. Закон України «Про охорону дитинства» від 26 квітня 2001 р. відносить до дітей, які потребують особливого захисту держави постраждалих внаслідок воєнних дій та збройних конфліктів.

Гарантії є структурним елементом досліджуваного правового статусу, які через свою важливість і вагомість заслуговують окремого дослідження в рамках цієї дисертації.

На останок, правовий статус дитини, яка постраждала внаслідок воєнних дій та збройних конфліктів зумовлений міжнародно-правовими стандартами захисту прав дитини. Цей статус не є новацією російсько-української війни, хоча у світі і не сформувалась єдина універсальна конструкція статусу «дитини війни».

Правовий статус «дитини війни» в тій чи іншій формі як засіб захисту та відновлення надавався дітям в Ізраїлі, Колумбії, Секторі Гази, Сирії, Хорватії, Боснії та Герцеговині, Південному Судані та багатьох інших постконфліктних державах.

Орієнтованість на цивільне населення було характерною рисою міжнародної політики протягом усієї історії людства, але наприкінці 1990-х років турбота про незахищених під час війни верств населення із власне соціальної, перетворилася на моральну проблему. В основі такої турботи лежать спільні міжнародні цінності, дискурси обміну інформацією та задоволення базових потреб людей, при цьому наголошується саме на спільній системі цінностей, де захист населення є пріоритетним у внутрішній та зовнішній політиці [15; 16, с. 17]. Отож, правовий захист «дитини війни» здійснюється з урахуванням норм міжнародного гуманітарного права, Конвенції ООН про права дитини, рішень міжнародних органів, а не лише національного законодавства.

Однак, як справедливо зауважує Ю. Белуга, жодна з міжнародних організацій, що опікуються правами дитини, рекомендацій стосовно пільг для дітей, які постраждали внаслідок військових конфліктів, не надає. Зважаючи на це, важливим є досвід окремих країн, які розробили ефективні механізми захисту дітей, постраждалих від війни [17, с. 129]. Отож, правовий статус дитини, яка постраждала внаслідок воєнних дій та збройних конфліктів хоч і є міжнародно визнаним засобом захисту [18; 19], його **зміст і сутність визначає саме національний контекст**.

Висновки. На основі проведеного дослідження пропонуються наступні ознаки правового статусу дитини, яка постраждала внаслідок воєнних дій та збройних конфліктів:

загальні: правова визначеність; соціальна обумовленість; комплексність та системність; поєднання стабільності і динамізму; структурованість; гарантованість; похідний характер від правового статусу людини і громадянина.

спеціальні: має спеціальний, пільговий характер за своїм змістом; є реальним; забезпечений міжгалузевим правовим регулюванням; є винятковим, обумовленим особливими обставинами – воєнним діями та збройним конфліктом, які зумовлюють уразливість дитини; має контекстуальний характер – його зміст і сутність визначає саме національний контекст; його застосування має часові межі; виступає позасудовим засобом захисту прав і свобод дитини; посилений спеціальними гарантіями; обумовлений міжнародно-правовими стандартами захисту прав дитини.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Панчишин А.В. Поняття, ознаки та структура категорії «правовий статус». *Часопис Київського університету права*. 2010. № 2. С. 95–98. URL: <https://nasplib.isoftware.kiev.ua/server/api/core/bitstreams/7f62a8e6-92d8-4f3e-b594-43b7366dde32/content>.
2. Скакун О.Ф. Теорія держави і права: підручник. Харків, 2001. 655 с. URL: <https://duikt.edu.ua/ua/lib/1/category/726/view/948>.
3. Белуга Ю. Механізм надання статусу дитини, яка постраждала внаслідок воєнних дій та збройних конфліктів. *Наукові праці Київського авіаційного інституту. Серія: Юридич-*

- ний вісник «Повітряне і космічне право». 2022. № 65 (4). С. 107–113. DOI: <https://doi.org/10.18372/2307-9061.65.17046>.
4. Якимчук Н. Поняття «правовий статус», «правове положення», «правовий модус» та «правовий режим»: теоретико-правовий аналіз. *Вісник Національної академії прокуратури України*. 2013. № 3. С. 11–18. URL: https://shron1.chtyvo.org.ua/Visnyk_Natsionalnoi_akademii_prokuratury_Ukra/2013_N3_31.pdf?PHPSESSID=rvpsmh1tiaekg3bo1f9r3g35p5.
 5. Скакун О.Ф. Теорія держави і права: підручник. К.: Алерта; КНТ; ЦУЛ. 2009. 520 с.
 6. Левада О.В. Пільги і обмеження як складові правового статусу особи. *Вісник Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна. Серія «ПРАВО»*. 2017. № 23. С. 193–195. URL: <https://periodicals.karazin.ua/law/article/view/9752/9275>.
 7. Шульга А.М. Правовий статус особистості, його види. *Право і безпека*. 2012. № 2 (44). С. 19–22. URL: <http://dspace.univd.edu.ua/xmlui/handle/123456789/5764>.
 8. Адміністративне право України: основні поняття. навч. посібник. / за заг. ред. І.П. Голосніченка. К.: ГАН, 2005. 232 с.
 9. Гумін О.М., Пряхін Є.В. Адміністративно-правовий статус особи: поняття та структура. *Наше право*. 2014. № 5. С. 32–37. URL: https://dspace.lvduvs.edu.ua/bitstream/1234567890/5312/1/%D0%9F%D1%80%D1%8F%D1%85%D1%96%D0%BD%20Nashp_2014_5_7.pdf.
 10. Тернавська В.М. Правовий статус дітей, які постраждали внаслідок військової агресії російської федерації проти України (конституційно-правовий аспект). *Нове українське право*. 2022. № 3. С. 116–122. DOI: <https://doi.org/10.51989/NUL.2022.3.17>.
 11. Про оборону України: Закон України від 06.12.1991 р. *Відомості Верховної Ради України*. 1992. № 9. Ст. 106. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1932-12#Text>.
 12. Про національну безпеку України: Закон України від 21.06.2018 р. *Відомості Верховної Ради України*. 2018. № 31. Ст. 241. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2469-19#Text>.
 13. Про засади державної політики національної пам'яті Українського народу: Законом України від 21.08.2025 р. *Голос України*. 2025. № 171. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4579-20#Text>.
 14. Ортинська Н. В. Правовий статус людини: до проблем теоретичного розуміння. *Право і безпека*. 2016. № 3 (62). С. 28–32. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Pib_2016_3_7.
 15. Khagram, S. (2002). Restructuring the global politics of development: the case of India's Narmada Valley Dams. *Restructuring world politics: Transnational social movements, networks, and norms*. P. 206. URL: https://www.researchgate.net/publication/37705501_Restructuring_World_Politics_Transnational_Social_Movements_Networks_And_Norms.
 16. Зливков В., Лукомська С., Євдокимова Н., Ліпінська С. Діти і війна: монографія. К. – Ніжин: Видавець ПП Лисенко М.М., 2023. 221 с. URL: https://opac.kpi.ua/estorage/i/Dity_i_viina_2022_VL_Zlyvkov.pdf.
 17. Белуга Ю. Міжнародний та зарубіжний досвід правового регулювання соціального захисту дітей, які постраждали внаслідок воєнних дій та збройних конфліктів. *Наукові праці Київського авіаційного інституту. Серія: Юридичний вісник «Повітряне і космічне право»*. 2024. № 3 (72). С. 129–134. DOI: [10.18372/2307-9061.72.19071](https://doi.org/10.18372/2307-9061.72.19071). Наливайко Л.Р. Захист прав і свобод осіб, які постраждали від війни: проблеми та перспективи. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2024. № 6. С. 32–35. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0374/2024-6/6>.
 18. Наливайко Л.Р. Правовий статус дитини, яка постраждала від війни. *Аналітично-порівняльне правознавство*. 2024. № 8. С. 77–81. DOI: <https://doi.org/10.24144/2788-6018.2024.04.11>.